

STORTINGET

Árvalus 164 S

(2021–2022)

Árvalus Stuoradiggái
gieldda- ja hálddašankomiteas

Died. St. 37 (2020–2021)

Árvalus gieldda- ja hálddašankomiteas sámegiela,
kultuvrra ja servodateallima birra v

Stuoradiggái

Čoahkkáigeassu

Diedáhus ovddiduvvui geassemánu 18. beaivvi 2021 (Solberg ráddehusa bealis). Fáddán diedáhusas lea ealáhusvuoddu ealli sámi báikkálaš servodagain.

Diedáhusas čujuhuvvo ahte Telemarksforskinga Regionala guorahallan Sámi guvlui 2020 čájeha ahte olmmošlohku lea njiedjan diein guovlluin manemus 10 jagi. Eretfárren ja olmmoš lohkonjiedjan diein guovlluin lea okta dain stuorámus áittan sámi gielaide, sámi kultuvrii ja sámi eallinvuohkái.

Diedáhusas čujuhuvvo ahte aktiivvalaš ealáhusat – mas kreativiteta, buvttihanfápmu ja diehtu leat oassin čoavddabuvttadahkkin – leat dehálaš eavttut ealas sámi servodagaide. Go sámi servodagaide addá eanet eavttuid ceavzit, de maid váikkuha ahte suodjalit ja ovdánahttit sámegielaide ja sámi kultuvrra. Seammás ferte ávkkástallat resurssaid ceavzilit nu ahte šaddá vuoddu gánnehahtti bargosajiide.

Go heiveha ahte álbmogis sámi servodagain lea sihke oahpahus- ja gelbbolašvuodafálaldat gos ássat, earret eará gáiddus dahje njuovžilis fálaldagaid bokte, de unnu dárbu fárret go galgá oahpu váldit. Seammás lea dehálaš heivehit ahte leat bargovejolašvuodát sámi nuoraide geat válljejit fárret ruovttoluotta ruovttugildii manjil go leat oahpu váldán.

Diedáhusas čujuhuvvo ahte ráddehus ovttaš gieldaiguin, fylkagielddaiguin ja Sámedikkinn lea oktasaš ovddasvástádus gávdnat čovdosiid mat sáhttet váikkuhit ásođan- ja orrunmiela ja ođđa ealáhusdoaimmaide sámi guovlluide. Diedáhusas namuhuvvojit muhtin hástalusat maid gielddat vásihit gos lea sámi álbmot go galget heivehit ođđa ealáhusdoaimmaid. Čájehuvvo maid buriid ovdamearkkaide main ođđa ealáhusat leat váikkuhan ahtanuššamii ja lassáneapmái ásođangeasuheami.

Diedáhusas govviduvvo ealáhusvuoddu sámi guovlluin, das čilgejuvvojit ealáhuspolitihkalaš váikkuhangaskaoamit mat sáhttet leat relevánta ealáhusvuoddui sámi guovlluin, ja geahčaduvvo makkár eavttut fertejit leat sajis movttiidahttit bargosajiid ja ásođangeasuheami ovdánahttimii. Diedáhusas maid čujuhuvvo ahte jus galgá leat buorre ealáhusovdáneapmi sámi guovlluin, de lea mearrideaddjin ahte diein guovlluin lea gávdnamis buorre, relevánta gelbbolašvuodta.

Diedáhusas čujuhuvvo ieš guđet lágan dokumentaide mat leat biddjin ovdan manemus jagiid, ja lávdegottit man leat nammduduvvon, ja čujuvvo ráddái Nuoraid boaittobealpanelii.

Boahatá ovdan ahte diedáhus lea goalmmat ráiddus jahkasaš diedáhusain Stuoradiggái mii geahččá sámi giela, kultuvrra ja servodateallima boahhteáiggi. Diekkár diedáhusat ovddiduvvojit juohke jagi, muhto diedáhusaid fáttát rievddadit jagis jahkái. Dain lea goit ge oktasaš dat ahte Sámedikke jahkeraporta lea fárus, ja ahte Sámedikki árvvoštallamat bohtet ovdan iežas diedáhusastvsttas. Sámediggi lea fárus diedáhusa barggus. Leat earret eará dollojuvvon mánja čoahkkima barggu vuolde, ja Sámediggái leat sáddejuvvon ovddit evttohusat. Sámedikki evttohusat ja mearkkašumit leat muhtin

muddui fárus diedáhusteavsttas ja muhtin muddui fárus sierra vuolitkapihttaliin.

Diedáhusa álggadettiin namuhuvvojit ráđdehusa sámpolitiikka vándoprinsihpat boahttevaš jagiide. Viidáset namuhuvvojit boaittobealbáikkiid politiikka mii doarju ealli sámi báikkálašservodagaid. Namuhuvvojit maid kultuvrralaš norpmat ja árvvut – ofelaččat sámi fidnohukkamii. Viidáset lea diedáhusas namuhuvvon ja mielddusin ONa ceavzinmihtut mat leat čadnojuvvon sámi báikkálaš servodagaide.

Álggadettiin namuhuvvojit maid našuvnnalaš ja riikkaidgaskasaš rámmat sámpolitiikkii, das maid ONa konvenšuvdna siviila ja politiikkalaš vuoigatvuođaide artihkkal 27 ja ILO-konvenšuvdna nr. 169 álgoálbmogiid ja čearddaid birra iehčanas stáhtain, ONa julggaštus álgoálbmogiid birra, ođđa lánkanjuolggadusat konsultašuvnnaid ektui sámelágas 2021 ja ođđa bušeahttaortnet Sámediggái 2019 rájes.

Diedáhusa loahpas namuhuvvojit dálkkádatrivdamat – ođđa eavttut ja hástalusat ealáhusovdáneapmái sámi guovlluin.

Diedáhusas leat viidáset čuovvovaš kapihttalat:

2 Sámi guovllut – ovdánanhámit ja dovdomearkkat

Dán kapihttalis namuhuvvojit lagabut:

- Mainna lágiin meroštallat sámi guovllu
- Dovdomearkkat ja ovdáneapmi sámi guovlluin

3 Sámedikki ealáhuspolitiikka

Dán kapihttalis namuhuvvo Sámedikki ealáhuspolitiikka.

4 Ealáhusvuođđu sámi guovlluin

Dán kapihttalis namuhuvvojit lagabut čuovvovaš fáttát:

- Boazodoallu
- Eanandoallu
- Mearraealáhusat
- Sámi giella ja kultuvra vuođđun ealáhusovdáneapmái
- Digitaliseren ja teknologijja – ođđa vejolašvuođat ahtanuššamii ja árvohuksemii
- Ruvkedoaimma ja minerálaroggan

5 Váikkuhangaskaoamit ealáhusovdáneapmái sámi servodagain

Dán kapihttalis namuhuvvojit čuovvovaš fáttát:

- Váikkuhangaskaomiid aktevráid rolla ja ovttasbargu ovdánahttit sámi ealáhusellima
- Guovddáš váikkuhangaskaoamit ealáhusovdánahttimii ja innovašuvdnii
- Ráđdehusa vearropolitiikka addá báikkálaš las-siváikkuhusaid
- Nuppástuhttin ja ahtanuššan gáibida ahte kapitála gávdno

- Differensierejuvvon bargoaddivat ja ovdamunit ealáhusellimii

6 Buorre eallit sámi guovlluin

Dán kapihttalis namuhuvvojit čuovvovaš fáttát:

- Heivvolaš ásodagat gávdnamis
- Kultuvra- ja astoáigefálaldagat
- Smávvagávpogiin ja giliin leat bálvalusat gávdnamis
- Heivehit gáiddusbarggu veahkehit gávdnat gel-bogáibideaddji bargosajiid
- Persovnnaide váikkuhangaskaoamit

7 Heiveheapmi ealáhusovdáneapmái

Dán kapihttalis namuhuvvojit čuovvovaš fáttát:

- Gielddaid ja fylkagielddaid rolla
- Ovttasbargu ovdáneami várás
- Johtolat

8 Oahppu ja gelbbolaš bargofápmu gávdnamis

Dán kapihttalis namuhuvvojit čuovvovaš fáttát:

- Oahppu ja gelbbolašovdáneapmi doppe gos don ásat
- Gelbbolašvuođa- ja oahppofálaldat heivehuvvon báikkálašmárkana dárbbu ektui
- Mobiliseret gelbbolašvuođaovdáneapmái
- Nuoraid olggobealdovu

9 Ekonomalaš ja hálddahušlaš čuozašusat

Dán kapihttalis boahť ahten ahte doaimmat stuoradiggediedáhusas gokčojuvvot dálá bušeahttarámmaid siskkobealde. Viidáset ahte stuoradiggediedáhus čilge ráđdehusa mihtu ja áigumušaid ja bidjá rámmaid ja háltti ráđdehusa viidáset sámpolitiikkii.

Čujuhuvvo diedáhussii go guoská lagat čilgehus kapihttaliidda 2–8.

Komitea mearkkašumit

Komitea, miellahtut Bargiidbellodagas, Rune Støstad, Siri Gåsemyr Staalesen, Terje Sørvik ja jodiheaddji Lene Vågslid, Olgešbellodagas, Mudassar Kapur, Anne Kristine Linnestad ja Mari Holm Lønseth, Guovddášbellodagas, Heidi Greni, Kathrine Kleveland ja Per Martin Sandtrøen, Fremskrittspartiet, Bjørnar Laabak ja Helge André Njåstad, Sosiálistalaš Gurutbellodagas, Grete Wold, Rødt, Tobias Drevland Lund, ja Gurutbellodagas, André N. Skjels-tad, čujuhit ahte diedáhus lea goalmát stuoradiggediedáhus ráiddus mii geahččá boahťeáiggi ektui ja lea boahťan Sámedikki jahkediedáhusa sadjái, ja ahte Sámedikki jahkediedáhus 2020 ovddas čuovvu stuoradig-

gediedáhusa mielddusin. Dán jagi diedáhus lea ealáhusvuodu birra ealli sámi báikkálaš servodagaide.

Komitea čujuha ahte Norgga stáhta lea vuodduuvvon guovtti álbmoga guovlluide, dázaid ja sápmelaččaid. Goappašat álbmogiin lea seamma riekti ja vuogatvuoha beassat ovdánahttit iežaset kultuvrra ja iežaska giela.

Vuodđalága § 108 čuodjá ná:

«Stáhtalaš eiseválddit leat geatnegasat láhčit dili nu ahte sámi olmmoščearda sáhtta sihkkarastit ja ovdánahttit gielas, kultuvrras ja servodateallimis.»

Komitea čujuha ahte juohke fágadepartemeantas lea ovddasvástádus čuovvulit stáhtalaš politihka sámiid ektui iežaset suorggis. Gielda ja guovlodepartemeantas lea ovddasvástádus oktiiveivehit stáhtalaš politihka mii guoská samiide Norggas.

Komitea čujuha Telemarksforskinga guorahallamii Sámi guovlluid váras 2020, mii čájeha ahte olmmošlohku sámi guovlluin mañemus logi jagi lea njedjan. Komitea lea ovttá oavvilis árvvoštallamiin stuoradiggediedáhusain dasa ahte eretfárren ja olmmošlogu njedjan dieid guovlluin lea okta dain stuorámuš áitagiin sámi gillii, kultuvrrii ja eallinvuohká. Aktiivvalaš ealáhuseallin lea mearrideaddji eaktun ealaskas sámi servodagaide. Gánnáhahtti bargosajit, gáiddus oahppofálaldagat, doaimmat mat dagahit ásánmiela ja aktiivva guovllupolitihkka leat dehálaččat nannet ja ovdánahttit sámi servodagaid ja sámi bargosajiid. Aktiiva guovlluovdáneapmi mas lea fuomášupmi lagas bálvalusaide nu go ovdamearkan skuvla, mánáidgárdi ja astoáiggefálaldagaide lea dehálaččat sihkkarastit ealaskas báikkálaš sšervodagaid maidđai sámi guovlluin.

Komitea čujuha ahte lea ovttá oavvilvuoha ahte giellasuodjaleapmi lea dehálaš vuoruhansuorgi. Visot sámegeilat leat UNESCO listtus áitojuvvon gielaide badjel. 2016 geigii sámi giellalávdegoddi NAČ 2016:18 Váibmogiella Gielda- ja guovlodepartementii ja Sámediggái. Diesevttohit mánga doaimma nannet sámegeiela. Komitea dáhttu deattuhit dehálašvuoda giela suodjalanbargguin, earret eará bearráigeahččat ahte oahpponeavvuid ja giellaoahpaheaddji váilevašvuodaiguin dahkko juoga.

Komitea čujuha ahte sámi boazodoallu lea dehálaš ovdánahttit sámi kultuvrra. Komitea mearkkaša ahte Sámediggi oavvilda ahte deaddu areálaid dáfus ja borasspire speadjan leat stuorámuš hástalusat ealáhussii. Lea váttis dokumenteret ollu leat massán, ja leat stuora erohusat gaskkal dan logu ektui man ovddas ohcet buhtadusaid ja dan lugu mii duođa buhtaduvvo.

Komitea miellahtut Olgešbellodagas, Sosialisttalaš Gurutbellodagas, Rødt ja Gurutbellodagas čujuhit ahte gielalaš, kultuvrralaš ja servodatlaš girjáivuohta lea dehálaš suodjalit ja vii-

dáset ovdánahttit sámegeiela, kultuvrra ja servodateallima oassin Norgga oktasaš kulturárbbis. Diet miellahtut oavvildit ahte okta doaimmain olahit dien, lea sihkkarastit dievaslaš sámi oahppofálaldaga. Mánga ollesolbmá geat dárbbasit gelbbolašvuoda, joatkka- ja viidásetoahpu, leat barggus dahje soaitá sis lea bearaš. Sis lea de ráddjejuvvon vejolašvuoha lohkat ollesáiggis skuvllas mii dávjá lea guovddáš guovlluin. Diet miellahtut čujuhit ahte nuorat geat fárrejit váldit alit oahpu, hárve fárrejit ruovttoluotta ruovttu guvlui. Diet miellahtut oavvildit de ahte gáiddus ja njuovžilis oahput leat dehálaš fálaldagat sihke nuoraide ja ollesolbmáide boaittoeale guovlluin.

Komitea miellahtut Olgešbellodagas ja Gurutbellodagas čujuhit dasa ahte Solberga ráđdehus bijai strategiija gáiddus ja njuovžilis ohppui, ja eaktudat ahte ráđdehus joatká čuovvulit dien strategiija.

Komitea miellahtut Olgešbellodagas, Sosialisttalaš Gurutbellodagas, Rødt ja Gurutbellodagas ovddidit čuovvovaš evttohusa:

«Stuoradiggi bivdá ráđdehusa ráhkadit plána ovdánahttit viidáset gáiddus oahpuid ieš guđet fágaid ja servodatsurggiid siskkoibealde ieš guđet sámi guovlluide ja máhcahit Stuoradiggái heinvolaš vuogi mielde.»

Diet miellahtut čujuhit ahte vuodđoealáhusat nu go boazodoallu, guolásteapmi ja meahcasteamit leat dehálaš giella- ja kulturguoddit ja dain leat guovddáš sajit sámi guovllus. Diet miellahtut oavvildit ahte sámi servodagat dárbbasit eanet cuokkaid vai buorebut birge, ja čujuhit ahte govda oktiibidjan ealáhusain ja stuorát girjáivuohta bargosajiid dáfus váikkuhit eanet árvohuksemii, hutkáivuhtii, buvttadanfápmui ja dihtui. Diet miellahtut čujuhit ahte girjás ealáhuseallin mas leat valjit bargomolssaevttut sáhttet váikkuhit ahte eanet nuorat fárrejit ruovttoluotta sin ruovttu gielddaide mañnil go leat oahpu váldán.

Diet miellahtut oavvildit ahte dat váikkuhivččii háhkat ealaskas ja nanu báikkálaš servodagaid.

Komitea miellahtut Olgešbellodagas ja Gurutbellodagas čujuhit ahte Solberga ráđdehus álggi barggu oazžut sadjái vearrovuogádaga mii lea heivehuvvon smávva ja gaskamuddosaš fitnodagaide, eankilastit hálddahuslaš doaimma ja byråkráhtalaš njuolggadusaid ja ángiruššat digitaliserema. Diet miellahtut vurdet ahte ráđdehus vuoruha dien barggu, go dat boadášii buorin smávva ealáhusaktevraide sámi guovlluin.

Komitea eanetlohku, miellahtut Bargiidbellodagas, Guovddášbellodagas ja Sosialisttalaš Gurutbellodagas, čujuhit ahte lea dehálaš suodjalit ja viidáset ovdánahttit sámegielaid. Buot sámegielat lea oalle smávvat, ja earenoamážit oarjelsámegiella ja julevsámegiella leat garrasit áitojuvvon gielat. Eanetlohku čujuha ahte stuorámuš hástalus odne lea váilevaš gelbbolašvuohta. Lea goasii veadjemeahtun háhkat mánáidgárdeoa-hpaheddjiid, buohccedivššáriid, oahpaheddjiid ja eará fágaolbmuid geain lassin profeshuvnaoahppu, lea sámegielgelbbolašvuohta.

Komitea miellahtut Bargiidbellodagas ja Guovddášbellodagas čujuhit ahte ráđdehus Hurdala vuodđolávddis dieđiha stuora rahčama oahpu ala olles riikkas ja ahte hukset profeshuvnaoahpuid main lea alla dássi miehtá riikka. Go bidjá čielga gáibádusaid universitehtaide ja allaskuvllaide ahte gáiddus fálaldagat ja guovlluid gealbodárbbut galget devdojuvvot. Diet miellahtut oaivvildit ahte diet vuohki lea dehálaš deavdit regionála gealbodárbbuid ja bidjat fuomášumi gealbováilevašvuhtii sámegiella ektui. Diet miellahtut oidnet ahte boahhte jagi stuoradiggedieđáhusas sámegiella ja servodateallima birra lea váldofáddá gealbohuksen, ja áinnas bargat dien bargguin.

Komitea miellahtut Sosialisttalaš Gurutbellodagas ja Rødt dáhttot deattuhit stuoradiggedieđáhusa mii doarvái fáttmasta sámi servodaga ja guoskevaš aktevrraid. Dieđáhusain ferte Sámedikki bargui biddjot deaddu ja mielddisbuktit konkrehta láidestusaid guovllupolitihkkii maid ráđdehus fievrriid. Dovdat ja gelbbolašvuohta sámi kultuvrra ja ealáhusovdaneami birra, ferte leat vuodđun doarjut ealli sámi servodagaid.

Diet miellahtut čujuhit ahte dárbu giellagelbbolašvuhtii mánáidgárddiin ja skuvllain lea stuoris ja odne ii leat gokčojuvvon. Dan dihte lea mearrideaddjin ahte oahpahusinstitušuvnnain leat buorit vejolašvuođat mat movttiidahttet dahkat relevánta virgeválljejuumiid sámegielagiidda, ja sámegiella fágan.

Diet miellahtut dorjot ahte fylkagielddas lea earenoamáš ovddasvástádus regionálalaš ovdaneapmái ja ahte sámi servodagat doalahallojit. Buorre skuvla, kultuvra ja bargoeallin mat ovdánahttojit ovttaš gielladaiguin ja berošteaddji organisašuvnnaiguin, leat mearrideaddjin. Vai lihkevušvuoš dieinna, lea iešstivrejuvpmi Sámediggái ja muđui sámi birrasii dehálaš, ja dat gáibida stáhtalaš doarjagiid mat sihkkarastet doaibmaviidodaga.

Komitea miellahttu Sosialisttalaš Gurutbellodagas čujuha Sosialisttalaš Gurutbellodaga molssaevttolaš stáhtabušehtti 2022, mii livččii addán 38,3 mill. ruvnnu lassáneami guoski instánsaide.

Komitea miellahtut Sosialisttalaš Gurutbellodagas ja Rødt dorjot Sámedikki vuoruhemiid mat gusket ealáhusáŋgiruššamiidda ja dáhttot earenoamážit geassit ovdan nuoraid ja nissoniid vásedin vuoruhuvvon suorgin. Háhkat ahtanuššama ja sihkkarastit boahhtevaš buolvvaid olmmošlogu sámi guovlluin, lea diet buorre vuoruheapmi. Lassin dasa ahte nannet nissoniid rolla boazodoalus, de leat diet doaimmat main leat váikkuhusat sihke oanehet ja guhkit áigái.

Diet miellahtut gesset ovdan ahte áŋgirušan dasa ahte sámi kultuvra lea vuodđun mátkkoštanealáhussii lea namuhuvvon, ja dorjot dien. Kulturturisma sáhtta lea vuoruhansuorgi mas leat lassiváikkuhusat earáide go ealáhusaide maid da guoská. Lassi fuomášumi sámi kultuvrii, gillii ja luondduhálldašeapmái dagahivččii eanet áddejumi álgoálbmohiid eallinvugiide.

Diet miellahtut čujuhit dárbut ahte huksejuvvo dievaslaš digitála infrastruktuorra miehtá riikka. Diet lea earenoamáš dehálaš, várra mearrideaddjin, smávva sámi servodagaid. Lea ain dárbut eanet áŋgiruššamii dieisa, oktan doarvái ruhtademiin ráđdehusa bealis.

Diet miellahtut deattuhit mearkkašumi oázžut oahpu doppe gos ássá, ja dárbbu gáiddus struktuvrra alit ohppui. Lea dehálaš ahte čatnat dien servodaga gealbodárbbuide. Vuordevaš oahpahuspolitihkka lea mearrideaddji, ja ahte servodatovdaneami ektui leat njuovžilis ja áigeguovdilis fálaldagat mat leat just dakkárat mat movttiidahttet báikkálaš ealáhuseallima.

Diet miellahtut čujuhit Sámedikki gulaskudancealkámušsii Dieđ. St. 37 (2020-2021) ja fáktái ahte cealkámušat sihke proseassa dieđáhusa ektui ja ieš dan sisdollui, leat veaháš ieš guđet lágan. Diet miellahtut háliidit dovddastit vuorjašumi Sámedikkiin ahte boazodoallu geažos áiggi fertejit gáidat eret eará areálegeavahemiid geažil, ja dehálašvuođa ahte čájejit respektta álgoálbmotvuoigatvuođaide ja ealáhusvuđđui guovlluin gos bohccuiguin vánddardit. Boazodoallu lea suodjaluvvon kulturdoaimma ja lea earenoamáš dehálaš ealáhusvuodđun sámi guovlluin.

Diet miellahtut dáhttot muittuhit ahte alimusrievtti duopmu definerii bieggamillohuksemiid Storheias ja Roanis rihkku álbmotrievtti, ja mainna lágiin duopmu deattuhii ahte vuhtiiváldin eanet elfápmoprodukšuvdna livččii sáhttan váldit vuhtii eará láhkái mii ii leat nu hirbmat gáržžideaddji boazodollui. Diet miellahtut oaivvildit lea ahte hui dehálaš oassi sámi kultuvrra hálldašeamis ahte mealgat eanet diein árvvoštallamiin boahtteáiggis dahkkojit buorin boazodollui. Bieggafápmohuksen bohccuid johtin ja guohtonguovlluin lea dat áitta mii eanemusat lassána dál, muhto maidái elfápmolinjiid huksen, barttaid huksen ja ruvkedoaimmat áitet ja gáržžidit boazodoalu vejolašvuođaid ja olles sámi kultuvrra,

Diet miellahtut čujuhit ahte Alimusriekti lea duođastan ahte son gii gullá čearddalaš, oskkolaš dahje gielalaš unnitlohkui, ii galgga biehttaluuvvot vuoi-
gatvuoda doalahit iežas kultuvrra ovtas eará lahtuiguin joavkkus.

Alimusrievtti duopmu lea boazodoalu ektui, muhto lea liikká biddjon čielga ráđji buot sisabáhkemiidda main lea stuora mearkkašupmi vuoi-
gatvuhtii doaimmahit sámi kultuvrra, maiddá bieggafápmoindustriijii, ja eará sisabáhkemiidda, nu go ruvkedoibmii ja guolle-
biebmanrusttegiidda.

Diet miellahtut oaivvildit ahte galgá eanet heivehit sámi ovdáneapmái maiddá mearrasámi guovlluin. Odne fárrejit eret olbmot diein guovlluin, mii mearkkaša ahte diet oassi sámi kultuvrras sakka geanohuv-
vá. Sámi vuonat ja guovllut gos leat árbevirolaš vuoddoealáhusat, earenoamážit lotnolasealáhusat ovtas guolástemiin, sávzodoallu, eanandoallu, meahcasteap-
mi ja bivdu, ferte sihkkarastit billisteaddji sisabáhkemiidda. Diet miellahtut oaivvildit ahte galgá vuor-
uhit reidet báikkálaš buvttademiid ja biepmu, sámegiell ovdáneami ja ealáskahttit kultuvrra ja kulturipmárdusa. Diet mearkkaša ahte eai diein guovlluin ge sáhte Suod-
jalus, dahje ruvke-, guollebiebman- ja bieggafápmoindustrialiija beassat dahkat nu go háliidit.

Diet miellahtut čujuhit ahte stuoradiggedieđáhus namuha cegget investerenfoandda, ja ahte Sámedikki mearkkašumi eaktudit ahte Sámediggi lea fárus cegget foandda. Diet miellahtut háliidit dovddastit doarjaga dasa ahte ruđat várrejuvvojit ealáhusovdáneapmái álgoálbmotguovlluin. Seammás háliidit diet miellahtut deattuhit dehálašvuoda das ahte dieid ruđaid juolludeami fertejit ordnejuvvo dainna lágiin ahte eai dahkko juolludeami vuodđudit eará doaimmaid mat ahte eai soaba kulturdoaimmaide ja ealáhus-
vuodđui sámi guovlluin, nu go bajábealde namuhuvvon.

Diet miellahtut ovddidit dieinna duogážiin čuovvovaš evttohusa:

«Stuoradiggi bivdá ráđđehusa bearráigeahččat ahte juolludeami mat ovdánahttet ealáhusaid álgoálbmotguovlluin, eai juolluduvvo nu ahte eai hehte vuoi-
gatvuoda doaimmahit kultuvrra.»

Komitea miellahtut Bargiidbellodagas ja Guovddášbellodagas oidnet ahte Regiovnnaš analysa Sámi suorgái 2020 čájeha stuora njiedjama olmmošlogus sámi guovlluin. Ealli báikkálaš servodat lea eaktun suodjalit sámi kultuvrra, ja diet miellahtut čujuhit ráđđehusa bargui nannet gield-
daid ekonomii ja guovllupolitihka. Ráđđehus lea diedihhan ođđa háltti guovllupolitihkas, mas nanne váikkuhangaskaoami-apparáhta, giliahtanuššan soa-
hpamušaid ja gáibádusa ahte guovllupolitihkalaš beroštumi galget leat dábalaččat buot almmolaš háld-

dahusas. Galgá heivehuvvot ealáhusovdáneapmái olles riikkas. Viessobánku galgá oazžut govddit servodatovd-
dasvástádusa, ja bargu guovlluid ektui galgá nannejuv-
vot. Diet miellahtut oaivvildit ahte boazodoallu lea dehálaš gaskaoapmin suodjalit sámegiela, kultuvrra ja servodateallima. Ráđđehus lea čielggas dasa ahte sii áigot ovdánahttit boazodoalu masa leat bidjan mihtu golmma oasis ahte galgá lea ekologalaččat, ekono-
malaččat ja kultuvrralaččat doalleaš, ja heivehit eanet árvohuksemii boazodoalloealáhusas. Diet miellahtut oaivvildit ahte ráđđehusa oppalaš politihka mángga suorggis lea guovddáš go galgá váldit vára sámi kultuvrras boahhtevaš jagiid.

Komitea miellahttu Rødt bealis čujuha ahte Rødt su molssaevttolaš bušehtas evttohii juollu-
dit mealgat eanet ruđaid Sámediggái go dan maid ráđđehus dagai, ja ahte lassi juolludeami Sámediggái boahhte áiggis leat dehálaččat, ii dušše dan dihte go stuora oassi ruđain mannet nannet báikkálaš servo-
dagaid, muhto maiddá go galgá nannet Sámedikki rolla. Diet miellahttu dáhttu garrasit deattuhit mávssolašvuoda Sámedikki sámi iešstivrejumi háld-
daseaddjin ja sorjjasmeahttun orgánan ja ahte go eanas ruđat leat ovdagihitii nammejahkii juolluduvvon, de diet bealit gillájit.

Komitea miellahtut Sosialisttalaš Gurutbellodagas ja Rødt čujuhit diedáhusa namuheami nissonpolitihkalaš doaimmaide boazodo-
alus ja guolásteami mat galget nannet dásseárvvu sohkaelliid gaskka ja rámidit barggu dásseárvvuin árbevirolaš ealáhusaid ektui. Dieid miellahtuid mielas lea seammás veaháš šállošahhti duohtavuoh-
ta ahte sámi nissoniid geaidnu dásseárvui šaddá guhkit go leat mihá eanet veahkaválddalašvuoda statistihkas. Vaikko lea mihá eanet veahkaválddalašvuoh-
ta, de heahteguovddáš Kárásjogas ánkke heaittihuvui 2019.

Heahteguovddáš čállingoddi čállá čuovvovaččat ná váikkuhusaid birra ovttat resolušuvnnas jahkečoahk-
kis 2021:

«Sámi álbmogis lea lága mielde riekti seamma dásásaš ja ollislaš heahteveahkkefálaldahkii, seamma dásis go muđui álbmogis. Heahteguovddášlaga mielde galget gielddaid heahteguovddášfálaldagain leat buorre kvalitehta mii guoská gelbbolašvuhtii, ja váldit vára ge-
avaheddiid sierranaš ja ovttaskas dárbbuin. Lasiin si-
hkkarastá sámelaš geavaheddiide rievti geavahit sámegiela go lea sáhka almmolaš bálvalusain. Vai lea duohta ja heivvolaš fálaldat sámi álbmogii, de ferte heahteguovddášfálaldagas sámiiid ektui leat sámegiella- ja kultur-
gelbbolašvuoh-
ta.

[...]

Duohtavuoh-
ta go heaittihuvui fálaldat, lea ahte sámi álbmogis de ii oba gávdnon ge heahteguovddášfálaldat. Odne ii leat ovttaga sámi gielddain heahteguovddášfálaldat iežas gielddas, muhto barget

ovttas Norasenteriin Girkonjárggas dahje Oarje-Finnmárkku heahteguovddážiin Hámmerfeasttas. Kárten ovdaprojeavtta 'Sámi heahteguovddáš' čájeha ahte eai leat dohkálaš systemat ja rutiinnat mat váldet vuhtii sámiid ja sin dárbbuid giella- ja kulturgelbbolašvuoda ektui go guoská bálvalusfálaldagaide guđege heahteguovddážiin Finnmarkkus. Diet mielddisbuktá stuora riskka ahte dárbbut ja vuoigatvuodat sámi olbmuid eai váldo vára.

Sierra sámi heahte- ja incestaguovddáš ferte ceggejuvvot, ruhtaduvvon stáhtas. Otnáš ruhtadanortnet heahteguovddážiidda lea earenoamáš heitot doaresbealbáikkiide ja guovlluide gos ášset unnán olbmot, ja diet čuohtá garrasit sámi álbmogii. Lea našunála ovdasvástádus váldit vára álgoálbmogiid vuoigatvuodaid. Ekonomalaš ovddasvástádusa fertejit Norgga eiseválddit váldit.»

Diet miellahtuid oaivvildit ahte lea hirbmat dehálaš ahte álggahuvvo proseassa ođđasit vuodđudit heahteguovddáža sámi guovlluide.

Diet miellahtut ovddidit dieinna duogážiin čuovvovaš evttohusa:

«Stuoradiggi bivdá ráđđehusa dakka vide álggahit proseassa ođđasit vuodđudit heahteguovddáža sámi guovlluide.»

Komitea miellahtut Bargiidbellodagas ja Guovddášbellodagas čujuhit Hurdala vuodđulávdái, mas ráđđehus vuoruha nannet gielddaid čanakeahtes sisabođuide ja eanet gielddalaš iešstivrejumi. Viidáset daddjojuvvo ahte gielddaid sisabohtosystema galgá sihkkarastit ovttadássásaš bálvalusaid miehtá riikka. Diet miellahtut oaivvildit ahte buorre gieldaekonomiija nanne gielddaid vejolašvuoda ovdánahttit gielddaid bálvalusaid, maiddái heahteguovddášfálaldaga, mii maid boahatá buorin maiddái sámiide álbmogis.

Evttohus unnitlogus

Evttohus Olgeš bellodagas, Sosialisttalaš gurutbellodagas, Rødt ja Gurutbellodagas:

Evttohus 1

Stuoradiggi bivdá ráđđehusa ráhkadit plána movt viidáset ovdánahttit gáiddus oahpuid ieš guđet fágaid ja servodat surggiin sámi guovlluin ja máhcahit ášši Stuoradiggái heivvolaš vuogi mielde.

Evttohus Sosialisttalaš gurutbellodagas ja Rødt:

Evttohus 2

Stuoradiggi bivdá ráđđehusa geahččat bearrái ahte juolludeamit ealáhusovddideaddji ruđain álgoálbmotguovlluin dáhphuvvá dainna lágiin ahte juolludeamit eai hehte vuoigatvuoda kulturdoaimmaheapmái.

Evttohus 3

Stuoradiggi bivdá ráđđehusa dakkaviđe álggahit proseassa ođđasit vuodđudit heahteguovddáža sámi guovlluide.

Komitea rávven

Komitea rávvejupmi ovddiduvvo olles komiteas.

Komiteas eai leat muđui makkár ge mearkkašumi, čujuha stuoradiggedieđáhussii ja rávve Stuoradikki dahkat čuovvovaš

m e a r r á d u s :

Dieđ. St. 37 (2020–2021) – Sámegeiella, kultuvra ja servodateallin – biddjo beavdegirjji mielddusin .

Oslo, gielda-ja hálldášankomitea, guovvamánu 15. beaivvi 2022

Lene Vågslid

jodiheadji

Heidi Greni

sátnejodiheadji